

PAPER DETAILS

TITLE: Yok(sul)lugun Kiskacinda Bir Öykü: Nevzat Üstün'ün "Akrep Üretim Çiftligi" Üzerine

AUTHORS: Funda BULUT

PAGES: 75-87

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2293019>

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	<i>Cilt: 5, Sayı: 1, 2022</i> <i>Vol: 5, Issue: 1, 2022</i> <i>Sayfa – Page: 75-87</i> <i>E-ISSN: 2667-4262</i>
--	---

YOK(SUL)LUĞUN KISKACINDA BİR ÖYKÜ: NEVZAT ÜSTÜN’ÜN “AKREP ÜRETİM ÇİFTLİĞİ” ÜZERİNE

A STORY IN THE GRIP OF POVERTY: ON NEVZAT ÜSTÜN’S “AKREP ÜRETİM ÇİFTLİĞİ”

Funda BULUT*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
 Geliş: 06.03.2022 Kabul: 25.05.2022	Toplumsal problemlerin bazılarının hem kaynağı hem de sonucu olan yoksulluk, tarihten günümüze gündemden -çoğu zaman- düşmeyen; iktisadi, sosyal, siyasi ve kültürel zemine dayalı evrensel bir olgudur. Yoksulluğun edebiyatla görünür kılınabileceği düşüncesinden yola çıkan birçok yazar ve şair, bu evrensel meseleye farklı bakış açılarıyla dikkat çekmek ister. Türk edebiyatında ciddi bir köy edebiyatı külliyatıyla ön plana çıkan yoksulluk, literatürde çok fazla inceleme alanı bulmamış bir konudur. Eserlerinde yer alan temler ve yaklaşımların yanı sıra siyasi fikirleri sebebiyle de toplumcu gerçekçi yazar değerlendirilmesi yapılan Nevzat Üstün, 1960 sonrası Türk öykücülüğünde yer alan isimler arasındadır. Köşe yazılarında, işsizlik, göç kadın ve çocuk hakları... gibi birçok sorunu gündeme getiren Nevzat Üstün, açlık/ yoksulluk temasını da şiir ve öykülerine taşır. Öykülerinde insanı, yaşam koşullarıyla birlikte kimi zaman eleştirel kimi zaman gözlemci bir tutumla işleyen Üstün, sadece kendi ülkesinin sorunlarına değil; dünya milletlerinin sorunlarına büyük bir özenle ve ciddiyetle yaklaşır. Bu çalışmada Nevzat Üstün’ün yoksulluğu merkeze alarak geçim sıkıntısı içindeki halkın yaşamını anlattığı “Akrep Üretim Çiftliği” adlı öyküsü değerlendirilecektir.
Anahtar Kelimeler: Öykü, Nevzat Üstün, “Akrep Üretim Çiftliği”, Yoksulluk.	
Araştırma Makalesi	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
 Received: 06.03.2022 Accepted: 25.05.2022	Poverty, which is both the source and the result of some of the social problems, has not fallen from the agenda from the past to the present; It is a universal phenomenon based on economic, social, political, and cultural grounds. Starting from the idea that poverty can be made visible through literature, many writers and poets want to draw attention to this universal issue from different perspectives. Poverty, which has emerged with a serious corpus of village literature in Turkish literature, is a subject that has not found many fields of study in the literature. Nevzat Üstün, who has been evaluated as a socialist realist writer due to his political ideas as well as the themes and approaches in his works, is among the names in Turkish storytelling after 1960. Nevzat Üstün brings up many issues such as unemployment, migration, women's and children's rights in his columns, and carries the hunger/poverty theme to his poems and stories with a critical eye. In his stories, the Superior, who works with a critical and sometimes observant attitude along with his living conditions, approaches not only the problems of his own country but also the problems of the nations of the world with great care and seriousness. In this study, Nevzat Üstün's story "Akrep Üretim Çiftliği" in which he tells the life of the people who are in poverty, will be evaluated.
Keywords: Story, Nevzat Üstün, “Akrep Üretim Çiftliği”, Poverty.	
Research Article	

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. Kastamonu / Türkiye. E-mail: fbulut@kastamonu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7101-3496>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Bulut, F. (2022). Yok(sul)luğun Kiskacında Bir Öykü: Nevzat Üstün’ün “Akrep Üretim Çiftliği” Üzerine. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 5 (1), s. 75-87. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1083587>.

Extended Abstract

Poverty, which means a lack of basic needs, is the maintenance of life below the minimum standards necessary for the maintenance of human life. Many writers and poets, starting from the idea that poverty can be made visible through literature, think about the perception of poverty and want to draw attention to the issue by expressing the suffering and hardships experienced by the poor. The theme of poverty, which is an important fact of human life in the literature, is a topic that has not found much scope for studying. Comprehensive studies on this topic, especially in the genre of short stories, will fill an important gap in the literature. Üstün, who was made seem less important in Turkish storytelling after 1960, is one of the authors who includes the theme of poverty in his poems and stories.

In this study, Nevzat Üstün's story "Akrep Üretim Çiftliği", in which he tells the life of the people who are in poverty, will be evaluated. The study is one of the qualitative research methods, in the scanning model. The data were obtained using the document analysis technique, and the data obtained were interpreted using descriptive analysis. Nevzat Üstün, who raises many issues such as unemployment, migration, women's and children's rights ... as well as hunger / poverty in his columns, creates his main audience by addressing the similar question(s) in his stories and brings many stories to the literary world.. The writer, who mostly features people from the lower class in his stories, often chooses the drama, the food fight, and the competition for existence about what he has been in, observed, and witnessed.

In his articles, in which he claims that one of the problems of the society that needs to be solved urgently is poverty, he points out the economic imbalances as one of the main reasons for this. The author, who is disturbed by the ignorance of this problem, which concerns not only his own country but the whole world, also complains that no action has been taken in this regard. It is a feature seen in Nevzat Üstün's stories that some writers consciously benefit from their own observations with the idea of enlightening the public, which is at the core of socialist realism. However, his path is to observe from the outside the class he does not belong to economically, like that of critical realist writers.

His story "Akrep Üretim Çiftliği", for which he also gave his name to the storybook, is an impressive example of how the poor people's livelihood and the palliative decisions made by the rulers make life difficult. In addition, the story, which tells the reader about plain and ordinary lives with its plain fiction, is important in terms of making the author think about social problems with his careful observations. The critical side of the story is that some administrators, who think about their own interests, ignore the life of the people instead of producing permanent solutions in the face of a serious problem, as people risk their lives to earn money through the lives of Ali, Mustafa's wife, other unnamed people and children in the story. Nevzat Üstün, who associates people's poverty with corruption, made the social disintegration, moral corruption and exploitation felt intensely in his story, and he did not go down to the source of the problems alone.

For this reason, the story did not include people who seek solutions to problems, orient the public correctly, or raise awareness. The author tries to explain the struggle for survival through the life struggle of people who do not even have the freedom to choose, instead of those who aim to change society by criticizing them. Because the invisibility of the poor is one of the multidimensional issues highlighted in the story as much as poverty. Along with the processes that reveal poverty, the solution to poverty is not included in the story, and the awareness of the connection of the problem with the state, bureaucracy, law, capitalism, and other variables is not mentioned. More importantly, the source of many contradictions in the story is economic.

Üstün, who has a socialist worldview, displays a passive attitude rather than carrying an active resistance in the essence of socialism in his work in this story. The life struggles, livelihoods, abandonment, and feelings of the story characters are briefly described, and the criticism of the distorted order is shown through the events.

Giriş

“Açsa çıplaksa
Büyüyüp gidiyorsa bir çılgılık
Sömürülüyorsa çıplak ayakların çektiği
Sen de onlarla büyüdün
Vurma!”
N. Üstün

Birbirinden farklı bazı toplumsal problemlerin hem kaynağı hem de sonucu olan yoksulluk, tarihten günümüze çözülmek için çabalanan; iktisadi, sosyal, siyasi ve kültürel zemine dayandırılabilen çok yönlü evrensel bir olgudur. Temel ihtiyaçlardan yoksun olmak anlamına gelen yoksulluk, insanoğlunun hayatını idame ettirilebilmesi için gerekli olan asgari standartların altında bir yaşam sürdürmesidir. “En basitinden şöyledir: sefalet ve yoksulluk kesinlikle küçük düşürücüdür ve insanoğlunun doğası üzerinde öyle bir felç etkisi yaratır ki hiçbir sınıf acı çektiğinin farkına bile varmaz” (Wilde, 2013, s. 12). Yoksulluğun edebiyatla görünür kılınabileceği düşüncesinden yola çıkan birçok yazar ve şair, yoksulluk algısı üzerine düşünür ve yoksul kesimin çektiği acıları ve sıkıntıları dile getirerek meseleye dikkat çekmek ister. Yoksulluk hem dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında birçok esere konu olan önemli bir olgudur. “Türk edebiyatında yoksulluk, Cumhuriyet’in ilk yıllarından önce karşımıza, kente pek vurgu yapmayan ama devletin yoksulluk algısını andıran ciddi bir köy edebiyatı külliyatıyla çıkar” (Türkeş, 2001, s. 143). Türk edebiyatında toplumsal meseleleri ele alan, yoksulluğu tema olarak işleyen türler arasında romanlar ilk akla gelenlerdir. Yoksulluğun görünür görünmez farklı hâllerini kurguya taşıyan Toplumcu Türk romancıları iki farklı cihette yoksulluğu anlatır. “Bir taraftan Cumhuriyet’in ilk yıllarında kırsal yoksulluk; ağalık sistemi adı altında ezilen köylülerin sömürüleri ve direniş biçimleri, köylünün geçim yollarıyla aktarılırken diğer taraftan kentsel yoksulluk kentlerdeki güvencesiz çalışma koşulları, sömürüler, sosyal haklardan yoksunluk, ücretlerdeki düşüklük ve hayat pahalılığı gibi sorunlar üzerinden verilir. 1950’lere gelindiğinde tarımda makineleşme ve göçün getirdiği aksaklıklar yanında Demokrat Parti hükümetinin politikaları neticesinde şehre gelen göçmen köylü işçilerin sefaletleri, çalışma koşulları, barınakları, gündelikleri, hem kendi sınıfı ile hem de kapitalist sınıf ile girdikleri mücadeleler toplumcu gerçekçi romanların ana çerçevesini oluşturur” (Alyemiş, 2018, s. 143). “Özellikle Anadolu/ taşra/ kasaba/ köy, tüm sorunlarıyla, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayat tarzıyla, feodal düzeniyle, ağa-ırgat, yönetici- köylü, mütegalibe- köylü, ezen- ezilen yanında varsıllık-yoksulluk kutupluluğuna dayalı bir çizgide köy konulu romanlar kaleme alan Türk romancısı, 70’li yıllara kadar bu tavrını sürdürür” (Gündüz, 2016, s. 787). Literatürde insan yaşamının önemli bir gerçeği olan yoksulluk teması, çok fazla inceleme alanı bulmamış bir konudur.¹ Özellikle öykü türünde bu konu ile ilgili yapılacak kapsamlı çalışmalar, literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

¹ “Alyemiş, H. (2018). *1923- 1960 yılları arasında Türk Romanında yoksulluk*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. YÖK Tez Merkezi. (Erişim Numarası: 505218).”, “Oğurel, Ç. (2020). *Suat Derviş’in romanlarında kadınlar ve yoksulluk*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.”, “Akbulut, S. (2019). *Emir Kalkan’ın hikâyelerinde şehir ve yoksulluk temaları üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.”, “Arslan O. (2019). *Cevdet Kudret Solok’un öykü ve romanlarında yoksulluk ve İkinci Dünya Savaşı’nın etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bitlis: Bitlis Eren Üniversitesi.”, “Payam, Y. (2021). *Yoksulları edebiyatla görünür kılmak: Sait Faik Abasıyanık öykülerinde (1936- 1954) yoksulluk ve kentsel*

1960 sonrası Türk öykücülüğünde ikinci plana atılan isimler arasında yer alan Üstün, şiir ve öykülerinde yoksulluk temasına yer veren yazarlardandır. Köşe yazılarında, işsizlik, göç kadın ve çocuk hakları... gibi birçok sorunun yanında açlık/ yoksulluğu gündeme getiren Nevzat Üstün², öykülerinde de benzer soru(n)ları ele alarak temel izleklerini oluşturur ve edebiyat dünyasına birçok öykü kazandırır.³ Yaşamını yazmak üzerine kuran ve yazmak dışında bir mesleği olmadığını belirten yazarın öykülerini topladığı kitaplarından ilki, 1964 yılında yayımlanan *Yaşama Duvarı*'dır. *Yaşama Duvarı* (1964a) başta olmak üzere *Almanya Almanya* (1965), *Çıplak* (1966), *Akrep Üretim Çiftliği* (1968) adlı kitaplarında Anadolu insanını merkeze alan Üstün, sanatçı kimliğinin de etkisiyle çevresine ve içinde bulunduğu topluma karşı oldukça duyarlı bir insandır. Sadece kendi ülkesinin sorunlarına değil; dünya milletlerinin sorunlarına büyük bir özenle ve ciddiyetle yaklaşır. Öykülerinde insanı, yaşam koşullarıyla birlikte kimi zaman eleştirel kimi zaman gözlemci bir tutumla işler. Şiirlerinde insanların siyaset, eğitim, çalışma şartları, işçi hakları, kadın hakları, yoksulluk, özgürlük ve eşitlik gibi sorunlar üzerine geniş bir yelpazede düşünen yazar, öykülerinde de benzer sorunlara değinir. Üstün'e göre "Öykü: Anlatmaktır. Bir öykü yazmanın yazabilmenin bütün özelliği anlatabilmektir" (Üstün, 2008, s. 154). Gerçeği anlatmak üzerine kurulu öykü anlayışında Üstün, öykünün gerçeklik sınırını ise şu sözleriyle aktarır:

Gerçek belli bir tanımın sınırları içine girer mi? Çünkü 'olay'ın kendisi kadar, 'olay'ın yorumlanması da bir gerçektir. Özellikle izlemişimdir; savaşla ilgili şiirler, romanlar, öyküler anlattıkları savaşta başka gerçeklere varmışlardır. Ortak noktaları; savaşın tarihi ve yeri gibi yalın şeylerdir. Ondan ötesi mi, ondan ötesi 'anlatan'a göre değişmiştir hep... (Üstün, 2008, s. 154).

Yazara esneklik tanınması gerektiğini düşünen Üstün, gerçekliğin yazarın bakış açısına göre şekillendiğini ve anlatıcı kimliğinde yeniden kurgulandığının altını çizer. Eserlerinde kendi yaşamından izlere rastlanan yazarın özellikle öykülerinde yaptığı yurtiçi geziler ve bu gezilerden kazandığı izlenimler de bulunmaktadır. Üstün, özellikle öykülerinin tür sınıflandırmasını yaparken zorluk çekecektir. *Yaşama Duvarı* adlı kitabının "Başlangıç" adını verdiği ön sözünde kitabın yazılış amacından söz ederken kitaptaki öykülerine "olay-öykü" adını verir ve bu öykülerin gezi notları olarak da adlandırılabilceğini söyler (Üstün, 1964a, s. 6). Çoğunlukla başından geçen olayları yazdığı öykülerinde şu konulara değinir:

Çocukluğunun geçtiği Develi yöresinden, Güneydoğu Anadolu'dan hareketle Anadolu insanının yaşayışından kesitler verir. Bu öykülerinde gelenek ve görenekler, bunlara bağlı yaşayış, köylü kadınların evin geçimiyle birlikte doğumlarına kadar her şeyi kendi başlarına yapmak zorunda oluşları, yoksulluk, Anadolu'da kadına verilen değer, bağ bahçe

yoksulluk temsilleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.", Kalkay D. (2018) *Türk Romanında yoksulluk teması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi." adlı tezlerle araştırmacıların bilimsel/ yarı bilimsel dergilerde yayımladıkları münferit bazı yazılar dışında edebiyatımızda yoksulluk üzerine bir çalışma yapılmamıştır.

² 1951 yılında Edip Cansever'le birlikte *Nokta* dergisini çıkaran Üstün, aynı zamanda 8 sayı çıkan derginin yazı işleri sorumluluğunu da üstlenmiştir. 1961'de *Tanin*, 1962'de *Ekspres*, 1963'te *Vatan*, 1964'te de *İkdam* ve *Yeni Tanin* gazetelerinde fıkra yazarlığı yapmıştır. Üstün'ün şiir, öykü, gezi, inceleme türünde eserleri bulunmaktadır; bu eserleri içinde öykülerinin birçoğu Rusça, Çekçe ve Bulgarca'ya çevrilirken şiirleri de Rusça'ya çevrilmiştir (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi [TBEA], 2001, s.881).

³Yazarın basılan öykü kitaplarını yayımlanış tarihine göre şöyle sıralayabiliriz: *Yaşama Duvarı* (1964), *Almanya Almanya* (1965), *Akrep Üretim Çiftliği* (1968), *Çıplak* (1970), *Boğaların Ölümü* (1975).

sahiplerinin çalıştırdıkları işçinin haklarını vermeyenleri özellikle Doğu Anadolu'da kendi kaderine bırakılmış geçen trenin sesinden başka ses duyulmayan yerlerin durumu gibi karşılaşılır (Önertoy, 1984, s. 302).

Öykülerinde çoğunlukla toplumun en alt tabakasından seçtiği kişilere yer veren yazar, çoğu zaman da içinde bulunduğu, gözlemlediği, tanıdığı olduğu kişilerin dramını, ekmek kavgasını, toplumda var olma mücadelesini anlatma yolunu seçer. Toplum ve insan arasındaki ilişki üzerine düşünen Üstün, toplumsal yapının şekillenmesinde ekonomik dengelerin ve gelir dağılımının yerini ve önemini sorgular:

Toplumla insan yapısı arasında ayrımlar vardır. Toplum; insanların teker teker bir araya gelmesinden ortaya çıkar. Ne var ki toplumlar da hastalık dışı birtakım salgınlara uğrarlar(...) Bir toplumun salgına uğrayıp uğramadığını anlamak için toplumun yaşama düzenindeki çarkların iyi işleyip işlemediğine bakılır. Yoksulluk artmış mı?, İşsizlik ortalığı kasıp kavuruyor mu?, İnsanlığın saygı duyduğu kavramları, şerefini, gururunu, namusunu, düşüncelerini para uğruna satıyor mu?, Bilime, sanata, düşünceye saygı kalmış mı?, İnsanların içinden bir sürü ötekileri sömürüyor mu? (Üstün, 1961, s. 6)

Toplum sorunları üzerine düşünen, araştıran çözümler üretmeye çalışan Üstün, yazarın topluma karşı sorumluluğunu hatırlatarak okurlarına şu soruyu sorar: “Yazacak şey olmaz olur mu? Var. Elbette, var. Ama. Anadolu’da İstanbul’da, Trakya’da yüzbinlerce de yoksul var. Bütün bu varlardan nasıl bir ‘yok’ çıkarılabilir?” (Üstün, 1961, s. 2). Toplumun acil çözüme kavuşturulması gereken sorunlarından birinin yoksulluk olduğunu ileri sürdüğü yazılarında bunun temel nedenlerinden biri olarak ekonomik dengesizlikleri işaret eder. Sadece kendi ülkesi değil tüm dünyayı ilgilendiren bu sorunun görmezden gelinmesinden rahatsızlık duyan yazar, bu konuda herhangi bir girişimde bulunulmamasından da şikâyetçidir. Daha önceden de belirttiğimiz gibi gazetede ki köşelerinde bu konuyu gündeme taşıyan yazar, gazete haberlerinden örnekler sunarak iddialarını belgelemeye çalışarak durumun ciddiyetine dikkat çeker. Vatan gazetesi köşesinde kaleme aldığı “Açlık” başlıklı yazısında hem açlığın boyutlarını hem de insanlığın sorunlar karşısındaki vurdumduymaz tavrını şöyle anlatır:

İki bin yılında dünya nüfusunun yarısı açlıktan yok olacaktı. Bilir misiniz ki, haberler ne olursa olsun artık aldırmiyoruz Dünya gün geçtikçe değişiyor, umursamaz oluyor. Ne atom ne hidrojen ne de açlık tehlikesi insanların kılını bile kıpırdatmıyor. Günü gününe yaşayan varlıklar oluyoruz gitgide (Üstün, 1963, s. 2).

Açlık ve yoksulluk sorunu üzerine düşündürürken çözüm yolları da bulmaya çalışan Üstün, dünyada silah yapımında harcanan paranın açlık ve yoksulluğu bitirmek için harcanabileceğini ileri sürer: “İnsanın aklına ilk gelen şey, toptan nükleer denemelerine kadar bütün silahların yapılmasını durdurmak. Bu durdurma sonucu olarak elde edilecek milyarları insanlığın uygarlığın hizmetinde kullanmak. Açlığın, bilgisizliğin, doktorsuzluğun önüne ancak böyle geçilir” (Üstün, 1963, s. 2). *Türkiyedeki Amerika* adlı kitabında da aynı konuya yer veren Üstün, “Türkiye’de Açlık” başlıklı yazısında ülkenin açlık ve yoksulluk sorununu şöyle dile getirir: “Türkiye yıllar yılı, gizli bir açlıkla savaşmaktadır. Besin sorunumuz hep kıl ipliğine bağlıdır. Köylü açtır, işçiler iyi gıda alamazlar, çocukların çok büyük bir bölümü açlıkla ikiz kardeş gibi yan yana yürürler, Anadolu’daki çocuk ölümünün büyük bir yüzdesi besin yüzündendir” (Üstün, 1969, s. 167). Yazılarında farklı açılardan yoksulluk sorununa eğilen Üstün, yazarlık sorumluluğu gereği bundan kaçma şansının olmadığını altını çizer. Eserlerinde

devlet-halk ilişkisini sıklıkla ele alırken devletle bütünleştirdiği devlet görevlilerinin yanlış tutumlarını, devleti temsil etmekten uzak kişilerin aldıkları kararlarla kendi halklarına eziyet etmesini eleştirir. *Alamanya Beyleri ile Portekiz'in Bahçeleri* adlı kitabında bu noktaya açıklık getiren Üstün, Anadolu'nun zaman zaman devleti yanlış yönetenlerin ekonomik ve politik baskıları nedeniyle ezildiğini söylemektedir:

Tarih boyunca, özellikle gerileme döneminde Türk halkı ezilmiştir. Yenilgiler çoğaldıkça ekonomik ve politik baskılar da çoğalmış, Anadolu, Devleti'nin getirdiği eziklik duygusunun altında bir bakıma çökmüştür. Candarma dayacağı, karakol olayları, vergi görevlileri... Üstünlüğünü korumasına izin verilen tek yeri, evi olmuştur. (...) Yokluğun, yoksulluğun, ezilmişliğin acısını kadından çıkarır bir duruma düşmüştür (Üstün, 1975, s. 83).

Geçim sıkıntısı ve yoksulluğu merkeze aldığı öykülerinde gözlemlerini paylaşırken sorunun nedenleri ve sonuçları üzerine ayrıntılı durmak yerine bir tablo hâlinde durumun vehametini göstermeye çalışır. Moran'ın (2005, s. 39-40) belirttiği gibi çağdaş toplumu konu edinen toplumcu gerçekçiler, masalvari olan, uzak diyarların çekiciliğinden medet ummak yerine kendi gözlemlerine dayanarak her günkü alelade yaşamı işliyorlardı. Yalnız Lukacs'ın toplumcu gerçekçi yazarla eleştirel gerçekçi yazar ayrımındaki noktayı burada hatırlatmak gerekir. Onun teorisine göre toplumcu gerçekçi yazarlar, işçi sınıfından olmaları cihetiyle işçileri içeriden yansıtabilirken eleştirel gerçekçi yazarlar işçi sınıfından olmadıkları için işçilerin sorunlarını dışarıdan yansıtacaklardır (Lukacs, 1979, s. 108). Toplumcu gerçekçiliğin özünde yer alan halkı aydınlatmak düşüncesiyle bazı yazarların bilinçli olarak kendi gözlemlerinden faydalanması Nevzat Üstün'ün de öykülerinde görülen bir özelliktir. Yalnız onun izlediği yol, eleştirel gerçekçi yazarlarındaki gibi ekonomik anlamda mensubu olmadığı sınıfı dışarıdan gözlemlemektir.

Nevzat Üstün'ün “Akrep Üretim Çiftliği”⁴ öyküsünün çözümlemesi

Öyküsüne okurun ilgisini ve dikkatini çeken bir isim seçen Üstün, Akrep Üretim Çiftliği⁵ adıyla “üretim” sözcüğüne ironik bir yorum getirirken öyküsünü de akrepler üzerinden anlatacağı yoksulluk üzerine kurgular. “Yoksulluk, halk ve devlet” ilişkisi üçgeninde geçim sıkıntısının işlendiği öyküde insanın geçim derdinden kurtulmak ve rahat yaşamak adına akrep üretecek seviyeye gelmesine dikkat çekilir. Öykünün daha ilk sayfasında yer alan “Değerlendirilmemiş olan ürün bolluk getireceği yerde yoksulluk getiriyordu” (AÜÇ, s. 55) cümlesi, okuyucuya öykünün yoksulluk üzerine kurulduğunu söylemektedir. Yazar, *Üçüncü Bir Dünya* adlı eserinde yoksulluğu tanımlamaya çalışırken aslında bu kavramın bir tanımı olmadığına şu sözlerle dikkat çeker:

“Yoksullar hep kendi aralarında yaşarlar, önüne geçilmez bir yasadır bu!.. Zenginlerin onlara acımaları bile bir yabancılaşma içinde gelişir. Bir bakıma yoksulluğun tanımı yoktur. Tek başına yaşanan bir var olma durumudur, yoksulluk. Yapay bir durum. Başkaları tarafından yaratılmış bir yaşam biçimi” (Üstün, 1964b, s. 58).

⁴ Üstün N. (1968). *Akrep Üretim Çiftliği*. Akrep Üretim Çiftliği. (s. 55-68), Varlık Yay. Öykü tahlil edilirken eserin bu baskısı kullanılmıştır ve öykünün adı makalede “AÜÇ” olarak kısaltılmıştır.

⁵ *Akrep Üretim Çiftliği*, Nevzat Üstün'ün 1968 yılında yayınladığı öykü kitabı olmakla birlikte ayrıca kitaba adını veren öyküdür. Üstün'ün “Sabri Esat Siyavuşgil”e ithaf ettiği bu kitapta toplam altı öykü bulunmaktadır.

Öyküde de bu noktaya değinen yazar, farklı bir bakışla okuyucuya yoksulluğun her zaman yokluktan kaynaklanmadığını, sermayenin değerlendirilemediği bir ortamda bolluk içindeki insanın trajedisini anlatarak aktarır. Ekonomik teori üzerine oturtulmuş bir tarih felsefesi olarak değerlendirilebilen Marksizm'in izlerinin hissedildiği bu bölümde toplumun ekonomik yapısını oluşturan üretim güçleri ile üretim araçları arasındaki ilişkilerin sorgulaması yapılır. Yine öykünün ilk sayfasında geçen şu cümle, bunu kanıtlar niteliktedir: “Bahçe sahipleri küfürler ederek kabakları ve her türlü para etmeyen sebzeyi hayvanların önüne döküyorlar, bol ürün veren yağmura ve toprağa lanet okuyorlardı” (AÜÇ, s. 55). Burada dikkati çeken bir diğer nokta da bahçe sahiplerinin küfür etmesi ve toprağa lanet okumasıdır. Kutsal olarak kabul edilen ve saygı duyulan toprağa karşı ekmeğini topraktan kazanan insanların sergilediği bu tavır, Türk toplumunun gelenek ve göreneklerinde yer almayan kültürel ve ahlaki açıdan bozulmuş - günümüzde de tesadüf edilen- üzücü bir davranış biçimidir.

Öykü, sömüren-sömürülen çatışmasının ironik bir dille eleştirildiği yalın kurguyla oluşturulmuş bir olay öyküsüdür. Öyküde ekonomiye bağlı olarak ortaya çıkan sömürü, yoksulluk, çatışma sosyal hayattaki gerçekler ve çarpıklıklar saptanarak işlenmiştir. Üç bölümden meydana gelen ve yalın kurguyla oluşturulmuş bir olay öyküsünün birinci bölümünde, yağmurdan sonra akreplerin sayıca artarak insan yaşamı için bir tehlike oluşturması ve sorunun ortadan kaldırılması için devletin bu işe el koyması anlatılır. “Çoğalan yalnız sıkıntılar, sinekler, sebzeler, meyvalar değildi. Akrepler de çoğalıyordu.”(AÜÇ, s. 56) cümlesiyle anlatıcı, sıkıntı ve akrep arasında paralellik kurarak okuyucuyu akışta olacaklar için hazırlar. Böylelikle Üstün, akreplerle birlikte öyküde çözülmesi gereken yoksulluk sorununu açılar. Sorunun ortaya konduğu bu ilk bölümde, anlatıcının insan yaşamına bakışını ve yaşamın değerini de görmek mümkündür: “Yaşamak bir kavga değil, bir çağrıydı burada. İnsanlar Yeryüzü'ne çağrıldıkları için yaşayıp gidiyorlardı” (AÜÇ, s. 56) ifadesiyle insanın belli bir zaman için dünyaya gönderildiği ve yaşamının bir önemini olmadığı vurgulanmaktadır. Günün birinde insanın başına gelecek ölüm için ölümün nasıl ve hangi yolla geldiğinin de bir önemi yoktur. Yaşarken önemli olmayan hayatlar, ölümle de bir değer kazanmayacaktır. Öyküde, insan yaşamına değer verilmeyen bir zihniyete dikkat çekilmeye çalışılmaktadır.

Ölümden ve akreplerin artmasından halk ürkmese de yazarın belirttiği gibi “Güneydoğunun bu ünlü kentinde Devlet'in yüksek görevlileri halk gibi düşünmediği” (AÜÇ, s. 56) için devletin görevlileri bu durumdan ürkmektedir. Halkın güvenliğini ve sağlığını korumak için artan akrep sorununa çözüm yolları arayan devlet yetkilileri ve halk arasındaki durumlara bakış açısının farklı olduğuna vurgu yapılan bu bölümde çatışma, bilinç-bilinçsizlik üzerinden sağlanır. Öyküde devleti temsil eden önemli görevlere sahip insanların artan akrep tehlikesine çözüm yolları araması, on iki sayfalık bu öyküde üç sayfa gibi geniş bir yer kaplamaktadır. Anlatıcı, özellikle akrep sorununa çözüm başlıklı bu toplantıyı ayrıntılı tasvir eder.

“Vali, General, Belediye Başkanı ve daha bir sürü iri rütbeli kişi bir araya gelerek bu konuyu tartışmaya başladı” (AÜÇ, s. 56) cümlesinden sonra mekânın ve kişilerin tasvirine geçilen öyküde toplantı salonu, vali, general tasvir edilir. Yönetimdeki kişilerin çıkarları, hesapları gözler önüne serilirken devlet görevlilerinin kişisel beklentileri ve ilişkileri eleştirel

bir dille değerlendirilir. Anlatıcı tarafından eleştirilen kişiler ve onların -çıkar ilişkilerinden kaynaklanan- ilişkileri şu sözlerle dile getirilir:

Vali -Günün birinde İstanbul Valisi olmayı kafasına koymuştu. Bu neden yüzünden her gelen hükümetle hoş geçinmeye çalışırdı. Bu günlerde askerler güçlü olduğu için sağ yanında oturan Generale olağandışı bir ilgi ve saygı gösteriyordu(AÜÇ, s. 57).

İlin ileri gelen zenginleri- Vali de General de onlar için gelip geçici yaratıklardı. Ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar valilerden generallerden kendilerine bir hayır olmayacağını bilirlerdi(AÜÇ, s. 57).

Her gelen Vali ya da General onlara hemşehrim derdi. Önceleri sevindikleri bu sözcük gitgide onlara gülünç gelmeye başlamıştı (AÜÇ, s. 58).

Anlatıcının devletin görevlilerine bu olumsuz ve eleştirel bakışı, devlet makamlarını temsil eden kişilerin kişisel çıkarlarını, görev ve sorumluluklarından üstün tutmasından kaynaklanır. Çizilen bu bürokratik tabloda herkesin gizli hesaplarla bencilce hareket etmesi, iş ahlakından yoksun, görev bilincinden uzak, devlet ve millete karşı sorumsuz davranışı devletin yanlış temsil edildiğinin de bir resmidir. En büyük tepkiyi toplantı sonucunda alınan karara gösteren anlatıcı, öyküyü de akreplerin halk tarafından toplanması ve topladıkları akrep kadar ücret alması kararının eleştirisi üzerine inşa eder. Burada egemen gücü temsil eden üst yapı ile emekçi kesimi temsil eden alt yapının arasındaki çatışma, üretim güçlerinin yoksullaştırılmasına dayandırılır. Marx'ın (Lunn, 2011) belirttiği gibi toplumsal ilişkileri belirleyen üretim ilişkileri, öyküde üretimi gerçekleştiren alt sınıfın gerçek ihtiyaçlarının ve temel sorunlarının görmezden gelinmesi üzerine kurgulanır. Devlet görevlilerinin bulunduğu bu ilginç çözüm, öyküde yoksul halk tarafından bir geçim yolu hâline getirilir ve paraya ihtiyacı olan herkes, -çoluk çocuk demeden- akrep toplama işine girer. Yazarın yoksulluk ve politika üzerinden vermek istediği mesaj, Oscar Wilde'ın *Sosyalizm ve İnsan Ruhu* eserindeki sorun ve çözüm denklemiyle birebir örtüşür:

Örneğin; yoksulluk sorununu, yoksul insanların hayatta kalmasını sağlayarak ya da daha ileri bir ekolün yaptığı gibi yoksulları oyalayarak çözmeye çalışıyorlar. Ama bu soruna bir çözüm getirmiyor; aksine sorunu daha da fazla körüklüyor. Asıl çözüm, toplumu, yoksulluğun ortadan kalkacağı bir temel üzerine inşa etmekten geçiyor (Wilde, 2013, s. 6).

“Akrep Üretim Çiftliği” öyküsünde devlet görevlilerinin insanların hile yapmasını engellemek amacıyla koyduğu tek kural ise akreplerin canlı olmasıdır; böylelikle akrep toplamakla başlayan tehlike, adaletin sağlanması için konulan canlı akrep kuralıyla artarak ikiye katlanır. Anlatıcı, akrep toplama işinde savunmasız çocukların kullanılmasına dikkat çekerek hem eleştirinin dozunu artırmaya hem de durumun trajik yönünü vurgulamaya çalışmaktadır. Yoksulluk konusunun çocuk işçilerle görünür kılındığı bu bölümde savunmasız ve korumaya muhtaç olan kesimin üzerinden insan hakları ihlaline ve toplumsal adaletsizliğe de vurgu yapılır. Geçici çözümlerle yoksulların oyalanması ve yoksulluğu ortadan kaldıracak bir toplum düzeni kurulmaması da üstü kapalı eleştirilen diğer başlıklardır.

İnsanların akrep toplama işinde belli yöntem ve kurallar geliştirecek kadar bu işi ciddiye aldığına dikkat çekilen öyküde şu cümlelerle insanların bu eylemden vazgeçmeyeceği de belirtilmektedir: “Akrep yakalamak uğruna iki tane kız çocuğu öldü. Bu ilk günlerin kayıplarıydı. Beş on kişi ölümden zor kurtuldular. Bütün bu olup bitenlere karşın akreple savaş

durmadı” (AÜÇ, s. 59); “Ne ölüm, ne zehir, ne sıcak yoksul sokaklarını akrep avcılığından önleyemiyordu” (AÜÇ, s. 60). Yoksul halkın akrep toplama işinden kazandığı para, insanları kamçılamakta ve daha çok para kazanma hırsı insanların, bu işi anlamsız bir yarışa döndürmesine neden olmaktadır. Burada da sistemdeki yanlışlıkların bedelini en acı şekilde ödeyen her zaman olduğu gibi yoksul ve masum çocuklardır. Durumun vehametini göremeyen anneler çocuklarına “Asiye’nin kızından ibret al, canı çıkasica. Dün otuz dene götürmüş üç bankonot almış, almış almış da evleri et yüzü görmüş, mintan bile alacaklarmış” (AÜÇ, s. 60) gibi benzer ifadelerle diğer çocukları örnek göstererek onları daha çok akrep toplamaya teşvik etmektedir. Rekabet ortamının iyice artmasıyla, aileler arasında akrep yüzünden korkunç kavgalar çıkmakta ve aileler birbirlerine bıçak ve tabanca ile saldırmaktadır.

Üstün, öyküde tempoyu arttırarak okuyucusunu öykünün ikinci bölümüne hazırlar. Öyküde krizin doruk noktası, akrep sayısının azaldığı sırada Belediye’ye yüz altmış akrep götüren Ali adında birinin ortaya çıkmasıdır. Yazar, bunu akrep-para denklemiyle okuyucuya sunar. Ali’nin akrepleri teslim ettikten sonra avucunda parayı sımsıkı tutarak Belediye sarayından çıkması yoksulların ona gıpta ile bakmasına az kazananların da onu kıskanmasına neden olur. Öyküde Ali’nin kıskançlık uyandıracak hızla yükselişini daha da belirginleştirmek için Ali’nin komşusu Mustafagiller’in yoksulluğu ve çektiği sıkıntılar tasvir edilir: “Mustafagillerin evindeki korkunç yoksulluk sürüp gidiyordu. Her gün üç dört akrep ancak yakalayabiliyorlardı. Aç karnına kavun karpuz yiye yiye hemen bütün ev halkı ishal olmuşlardı”(AÜÇ, s. 63). Her gün yüz elliden aşağıya düşmeyen akrep sayısına paralel olarak elde edilen yüksek gelir ve Belediye Başkanı’nın övgüsüyle Ali’nin kendisini iş adamı gibi görmesi, gerilimi daha da arttırır.

Öykünün düğüm noktası olan bu ikinci bölümde yazar, Ali’nin bu kadar akrebi nereden, nasıl bulup getirdiğini anlatmaz; okuyucuya sezdirerek meseleyi onun çözmesini ister. Akrep sayısının her gün üç yüz, dört yüze çıkması da Ali’nin komşularını ve çevresini harekete geçirir. Ali’nin bu kadar akrep yakalaması merak ve kıskançlık konusu olur. Akrepleri teslim ettiği belediye görevlileriyle para konusunda pazarlık yapma seviyesine gelen Ali, veznedarın kıskançlığından da nasibini alır. Öyküde geçen “İnşaata ne zaman başlayacaksın ulan Ali?..” (AÜÇ, s. 62) cümlesi, veznedara aitmiş gibi görünse de anlatıcının Ali’nin kazandığı paranın çokluğuna dikkat çekmek ve okuyucuyu uyarmak amacıyla sorduğu bir sorudur. İmkânsızlıklar içinde ürettiklerinin karşılığını alamayan, canları pahasına akrep toplayan yoksul isimsiz kimlikler, emek-sermaye arasındaki çatışmanın en somut örneğidir. Yanlış da olsa kazanç uğruna çarpık sistemin bir parçası olma yolunu seçen Ali, emeği ve ezilen sınıfı temsil ederken, veznedar da ezen sınıfın maşası rolündedir. Ezilen sınıfı merkeze alan toplumcu gerçekçi edebiyatta emeğin-sömürünün yarattığı çarpık düzen, bu ironik alışverişle eleştirilir.

Öyküde bu işin altında bir gariplik olduğunu düşünen komşuların olayın aslını araştırmaya karar vermesi de çözümün yaklaştığının bir göstergesidir. Ali’nin günden güne artan geliri ve yaşam refahı, önceden Ali’yle aynı kaderi paylaşan yoksul komşusu Mustafa’nın eşini rahatsız etmektedir. Ali’nin çevresini oluşturan kişilerin tutumları da bu çarpık düzen içerisinde ezen-ezilen çatışmasını kuvvetlendirir. Bu rahatsızlığın temelinde para-parasızlık karşıtlığının yanında karşılıksız yaşanan gizli aşklar yatmaktadır. “Alinin karısının gözü aslında Mustafa’daydı. Bunun tam tersine Mustafa’nın karısı da Ali’yi seviyordu” (AÜÇ, s. 63)

cümlesi, aynı sokağın kızları olan ve birbirinin kocasını seven iki kadının kaderi ve öyküdeki çatışmanın bir başka yönüdür. Ali'nin karısı Nuriye'nin, Mustafa'nın karısını sürekli kıskandırmaya çalışması, elinde iki kiloluk vita kutusu ile komşuya görünme çabası, rekabetin gözle görülen yanı ve karşı tarafı kıskırtan noktasıdır. Ayrıca vita kutusu dönemin ekonomik standartlarına göre yoksul kesimin gözünde bir zenginlik göstergesidir. Anlatıcının öykü boyunca adını zikretmediği Mustafa'nın karısı; ilk fırsatta hırs, tahrik ve kıskançlık gibi yoğun duygularla merak uyandıran Ali'nin evine girer. Evde ilk girdiği yer, içindeki karmaşık duyguların da etkisiyle Ali'yle Nuriye'nin yattığı odadır. Yerde gördüğü dağınık yatak karşısında iç dünyasına dönen Mustafa'nın karısında artık hırs duygusunun yerini kıskançlık alır. Bu ayrıntılı tasvirde Mustafa'nın karısının bilinçaltına itmiş olduğu bazı duyguların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan noktalar gizlidir. Anlatıcı, dağınık yatak tasvirini cinsellik ile bütünleştirerek kadının iç dünyasına göndermelerde bulunur; kadının zihninin boşluklarında dolaşır. Bu içsel yolculukta cinselliğin günahla birleştirildiği bir zihniyetin kendiyi hesaplaşmasına tanıklık edilir. Burada olduğu gibi Üstün, hem öykülerinde hem de şiirlerinde “cinsellik” konusuna yer vererek bu konunun hem insandaki hem de toplumdaki yerini ve önemini bulmaya çalışır.

Daha iyi beslenme, daha iyi sağlıklı bakım, daha iyi yaşam koşulları birer gereksinme iseler yaşamı yaşam yapan şeylerse, cinsellik de öyledir ve ilk üç koşuldan biridir. Küçümsemek, gereksiz baskılarla yok etmeye ya da diplere itmeye kalkışmak bir işçinin emeğini, ürettiğini sömürmekten daha aşağı bir suç değildir (Üstün, 1975, s. 66).

Yazılarında özellikle toplum sorunlarında cinselliğin önemli bir rolü olduğunun altını çizen yazar, cinselliğin doğal bir ihtiyaç olarak görülmesi gerektiğini söylemektedir. Yazar, bu öyküde kapalı ve içe dönük bir toplumun cinselliğe bakışını yasak ve günah kavramıyla yetiştirilmiş bir kadın üzerinden okuyucuya aktarır. Mustafa'nın karısının karmaşık ruh dünyasını harekete geçiren bu mekândan uzaklaşırken son anda gördüğü kapalı ahır kapısı, olayın çözümünde en büyük ipucudur: “Sımsıkı kapalıydı kapı. Kocaman da bir asma kilit vardı üstünde. Üstelik bu kapı her zaman yarı aralık dururdu. İçine odun modun korlardı bulurlarsa” (AÜÇ, s. 66). Öykünün bu bölümünde yer alan tasvirler, yoksulluğu eşyalar ve nesneler üzerinden görünür kılarken yoksul kesimin yaşam standartları üzerine düşündürecek niteliktedir.

Öykünün son bölümü, kadının hırsla kapıya yönelmesiyle başlar. Kapının açılması, mecaz anlamda da olayın aydınlığa kavuşmasıdır. Kapıyı açan ve olayı çözüme kavuşmasını sağlayan aynı kişidir: “Mustafa'nın karısı.” “Kapıyı usul usul itti. Önce gözleri karanlıktan hiçbir şey göremedi. Ahırın tepesindeki küçük pencereden süzülen ışığın bulunduğu yere gözleri takılınca korkuyla geri sıçradı. Ahırın içi akreple doluydu... Birden her şeyi anladı. Aligiller akrep üretiyorlardı” (AÜÇ, s. 66). Gördüğü manzara karşısında korkup kaçması beklenen kadının akreplerin çokluğundan etkilenmesi ve bu durumdan faydalanmak istemesi, öykünün henüz sona ermediğini ve yazarın vermek istediği başka mesajlar olduğunun da bir kanıtıdır. Ali'nin aklına gelen akrep üretme fikrini de takdir etmeyi ihmal etmeyen Mustafa'nın karısı, hırsına yenik düşer ve toplayabildiği kadar akrep toplamaya başlar. Yerdeki binlerce akrep içinden bulduğu tenekeyi, kürek ve süpürge ile doldurmaya çalışan kadını önce ayağından bir akrep sokar. Yanlış yerde olmanın cezası olarak düşünülebilecek bu eylemden sonra elinden

de sokulan kadın, kendisine ait olmayan yasak bir şeye dokunmanın cezasına da çarptırılır. Can derdine düşen ve kaçmak isteyen kadının ayağına bu seferde hırsın bir göstergesi olan gaz tenekesi dolandır. “Kalkmaya savaşıırken ellerinde ve ayaklarında ateş değişiyormuş gibi bir yığın yanma oldu. Dirseklerinin üstüne dayanmak istedi olmadı. Her yeri bütün bedeni yanmaya başlamıştı. Korkunç bir çığlık attı. En son ensesindeki acıyı duydu ve katıldı kaldı” (AÜÇ, s. 67). Öykünün sonunda Üstün, hırslı ve kıskanç komşuyu, akrep çalarken öldürerek birçok yanlıştın altını çizer. Anlatıcı okuyucuya kontrolden çıkan bireysel hırsların kötü sonunu, yetkililerin aldığı geçici çözüm üreten kararların topluma zararını, hile ve yalanın gizli kalmayacağını, insan hayatının ucuza alındığını anlatarak ders vermek istemektedir. Öyküde yoksul insanın geçim sıkıntısı içinde neler yapabileceği anlatılarak da toplumsal sorunlara dikkat çekilmeye ve toplumsal duyarlılık harekete geçirilmeye çalışılmıştır, diyebiliriz.

Bir olaya bağlılığı nedeniyle “Akrep Üretim Çiftliği” adlı öykü, tek halkalı olay örgüsüdür. Öyküyü anlatan kişi, gözlemci anlatıcıdır. Şahıs kadrosunun kalabalık olmadığı bu öyküde Üstün, öykü kişilerinin sıradanlığını vurgulamak adına ayrıntılı kişi tasviri yoluna gitmemiştir. Öykünün merkez kişisi olan Ali’nin fiziksel görünüşü hakkında öyküde tek cümleye rastlanmaz. Ali, öyküde diğer kişiler tarafından “ekmeğini taştan çıkaran, akıllı, pratik zekâlı, işini bilen, uyanık” biri olarak görünse de gerçekte “işin kolayına kaçan, hilekâr ve hırslı” bir kişidir. Yazar, öykünün merkezine oturttuğu Ali üzerinden diğer kişileri anlatmaktadır. Alinin komşusu Mustafagiller, Mustafa’nın karısı, Ali’nin karısı Nuriye ve Ali’nin anası öyküde yer alan diğer kişilerdir. Olayın çözümünde okuyucu karşına çıkan ve Ali’ye olan duyguları nedeniyle aynı zamanda öyküde çatışma unsurunu sağlayan diğer önemli kişi, Mustafa’nın karısıdır. Anlatıcı, öykü boyunca kadının ismini söylemeyerek yoksul insanların hayatlarının da ismi anılmayacak kadar önemli olmadığını altını çizmektedir.

Olayların oluş sırasına göre kronolojik bir zaman takip eden yazarın olay merkezli öyküsünde zaman, yoksulluğun ve akreplerin ortaya çıkışının kesişim anıdır. Öykü, “Korkunç bir sıcak ortalığı kasıp kavuruyordu.” (AÜÇ, s. 55) cümlesiyle başlar ve “İlk yazda yağın yağmurlar...” (AÜÇ, s. 55) cümlesiyle devam eder. Bu cümleden öykünün zamanı hakkında bilgi edinilebilir. Öyküdeki “Bu günlerde asker güçlü olduğu için...” (AÜÇ, s. 57) ve “General oldukça genç bir adamdı. İhtilâlde, ihtilâlcilere büyük yardımı dokunmuştu. Bu yüzden ordudan atılmamış, üstelik general olmuştu.” (AÜÇ, s. 57) cümleleri de öykünün ihtilal sonrası bir dönemi anlattığının en önemli ipuçlarıdır. Öykü kitabının yazılış tarihinin 1968 olduğu göz önünde bulundurulduğunda bahsi geçen ihtilalin 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerçekleşmiş ilk askerî darbe olan 27 Mayıs Askerî Müdahalesi ya da diğer adıyla 27 Mayıs İhtilali olduğu söylenebilir.

Bu öyküde mekân, güneydoğuda bir ildir. Öyküde özel isim kullanmayan yazar, “Güneydoğu’nun bu ünlü kentinde” (AÜÇ, s. 56) diye başladığı olay aktarımında mekânı, okuyucunun çağrışımına bırakır. Ayrıntılı mekân tasvirinden uzak duran Üstün, olayın geçtiği Ali’nin evini ve akreplerin üretildiği ahır ana mekân olarak ele alır.

Toplumcu gerçekçi anlayış, özünde bir fikir verme amacına dayandığı için eserlerde sanatlı ifadeler yerine günlük konuşma dilini tercih eder. Toplumcu gerçekçilerin fikri doğrudan açıkça verme özelliğini gösteren Üstün, kişileri ait oldukları sınıfın ya da topluluğun dil özelliklerine

göre konuşturur. Bu bakış açısıyla kişilerin konuşmalarında kültür seviyelerine göre argo ve yerel dil kullanımı dikkat çeker. Ayrıca Nevzat Üstün'ün üçüncü tekil kişi ağzından anlattığı bu öyküde yazım yanlışlarının bulunması ve dil üzerinde fazla hassasiyetle durmaması dikkat çekmektedir. “De” lerin yanlış yazılması, kesme işaretinin kullanılmaması, büyük harf kullanımına uyulmaması... gibi yazım yanlışları ilk okuyuşta fark edilenlerdir. Öyküde canlılık yaratmak ve gerçekçiliği vurgulamak adına yazar, az da olsa diyaloglardan yararlanır. En önemlisi öyküde yoksul ve geri kalmış bir topluluğu anlattığını göstermek amacıyla aslına uygun olarak kullandığı dille okuyucunun mekânla ve olayla bütünleşmesi sağlanır. Öyküde kişilerin dili, yoksul ve geri kalmış bir topluluğu anlattığını göstermek, okuyucuyu mekânla ve olayla bütünleştirmek amacıyla aslına uygun verilmeye çalışılır.

Sonuç

1964 yılında “Yaşama Duvarı” adlı kitabıyla öykü yazmaya başlayan Nevzat Üstün, 1960 sonrası Türk öykücülüğünde yer alan yazarlardan biridir. Yoksul insanın acılarını, sıkıntılarını, yaşam savaşını ve ayakta kalma mücadelesini anlatan Üstün, hem öykülerinde hem de şiirlerinde Anadolu'ya yer verir. Şiirlerinde siyaset, eğitim, çalışma şartları, işçi hakları, kadın hakları, yoksulluk, özgürlük ve eşitlik gibi sorunları ele alan yazar, benzer konulara değindiği öykülerinde insanın yaşam koşullarını kimi zaman eleştirel kimi zaman gözlemci bir tutumla işlemiştir. Gerçekliğin yazarın bakış açısına göre şekillendiğinin ve anlatıcı kimliğinde yeniden kurgulandığının altını çizen Üstün, kendi yaşamından izlere rastlanan öykülerinde yurtiçi gezilere ve bu gezilerden kazandığı izlenimlere de yer vermiştir. Yoksul halkın sesi olmaya çalışan yazar, sıcak, içten ve eleştirel diliyle okuyucusuyla bütünleşmeye çalışır.

Aynı zamanda öykü kitabına da adını verdiği “Akrep Üretim Çiftliği” adlı öyküsü, yoksulluk içindeki halkın geçim sıkıntısının, yöneticilerin aldığı palyatif kararların hayatı nasıl zorlaştırdığının etkileyici bir örneğidir. Ayrıca sade kurgusuyla okuyucusuna yalın ve sıradan hayatları anlatan öykü, yazarın dikkatli gözlemleriyle toplum sorunları üzerine düşündürmesi açısından önemlidir. Öyküde yer alan Ali, Mustafa'nın karısı, ismi verilmeyen diğer kişi ve çocukların hayatları üzerinden insanoğlunun para kazanmak için yaşamını tehlikeye atmasıyla birlikte kendi çıkarlarını düşünen bazı yöneticilerin ciddi bir sorun karşısında kalıcı çözümler üretmek yerine, halkın hayatını hiçe sayması öykünün eleştirel tarafını oluşturur. Kişilerin fakirliğini yozlaşmalarla ilişkilendiren Nevzat Üstün, öyküsünde toplumsal yapıdaki çözülme, ahlaki yozlaşmayı, sömürüyü yoğun olarak hissettirmiş, yalnız sorunların kaynağına inmemiştir. Bu nedenle de sorunlara çözüm yolu arayan, halkı doğru yönlendiren ya da bilinçlendirme yoluna giden kişilere de yer vermemiştir. Yazar, toplumu eleştirerek değiştirmeyi amaçlayan kişiler yerine seçme özgürlüğü bile olmayan kişilerin maddi sıkıntılar nedeniyle verdiği yaşam savaşı üzerinden hayatta kalma mücadelesini anlatma gayretindedir. Zira yoksulun görünmezliği de en az yoksulluk kadar öyküde ön plana çıkarılan çok boyutlu meselelerden biridir. Yoksulluğu ortaya çıkaran süreçlerle birlikte yoksulluğun çözümü de öyküde yer almadığı gibi sorunun devletle, bürokrasiyle, hukukla, kapitalizmle ve diğer değişkenlerle olan bağının farkındalığına da değinilmez. Öyküdeki eleştirilerin daha da önemlisi birçok çelişkinin kaynağı ekonomik nedenlidir.

Sosyalist dünya görüşüne sahip olan Üstün, bu öyküsünde sosyalizmin özündeki aktif bir direnişi eserine taşımaktan çok pasif bir tutum sergiler. Öykü kişilerinin de yaşam mücadeleleri, geçim derdleri, kaderlerine terk edilişleri ve duyguları özetle içinde bulundukları hâl betimlenir ve çarpık düzenin eleştirisi olaylar üzerinden gösterilir.

Kaynakça

- Alyemiş, H. (2018). 1923- 1960 yılları arasında Türk romanında yoksulluk. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. YÖK Tez Merkezi.(Erişim Numarası: 505218).
- Gündüz, O. (2016). Çağdaş Türk romanının sorunları ve romanda yeni açılımlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), s. 784-800.
- Lukács, G. (2013). *Çağdaş gerçekçiliğin anlamı*. Çev. C. Çapan. Sözcükler Yayınları.
- Lunn, E. (2011). *Marksizm ve modernizm. Lukacs, Brecht, Benjamin ve Adorno üzerine tarihsel bir inceleme*. Çev. Y. Alogan. Dipnot Yayınları.
- Moran, B. (2005). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İletişim Yayınları.
- Önertoy, O. (1984). *Cumhuriyet dönemi Türk roman ve öyküsü*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2001). *Nevzat Üstün*. M. Yalçın (Ed.) (2, s. 1092-1093).Yapı Kredi Yayınları.
- Türkeş, A. Ö. (2001). Romanın zenginleşen dünyası. *Toplum ve Bilim*, 89, s.132-160.
- Üstün, N. (11.09.1961). Yazarlığın güç yanı. *Tanin Gazetesi*. s.2.
- Üstün, N. (18.11.1961). Şerhlerin en kötüsü ehveni şerdir. *Tanin Gazetesi*. s.2.
- Üstün, N. (27.03.1963). Açlık. *Vatan Gazetesi*. s.2.
- Üstün, N. (1964a). *Yaşama duvarı*. Ataç Kitabevi.
- Üstün, N. (1964b). *Üçüncü bir dünya*. Ataç Kitabevi.
- Üstün, N. (1968). *Akrep üretim çiftliği*. Varlık Yayınları.
- Üstün, N. (1969). *Türkiye'deki Amerika*. Var Yayınları.
- Üstün, N. (1975). *Alamanya beyleri ile Portekiz'in bahçeleri*. Çağdaş Yayınları.
- Üstün, N. (2008). *Türk öykücülüğü özel sayısı*. TDK Yayınları.
- Üstün, N. (2009). *Ak yeşil kavak ağaçları*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wilde, O. (2013). *Sosyalizm ve insan ruhu*. Çev. F. Sevimay. Aylakadam Yayınları.
- Çatışma beyanı:** Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.